

**Vaativan monialaisen tuen luokan tiimityö:
onnistumisten ja haasteiden tarkastelua**

Hilkka Turja

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Artikkelimuotoinen
Syyslukukausi 2023
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Turja, Hilikka. 2014. Vaativan monialaisen tuen luokan tiimityö: onnistumisten ja haasteiden tarkastelua. Erityispedagogiikan pro gradu - tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 42 sivua.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vaativan monialaisen erityisen tuen luokkien ohjaajien ja opettajien näkemyksiä tiimityön onnistumisista ja haasteista. Tutkimuksen tavoitteet ovat käytännönläheisiä: Tavoitteena on saada tietoa monialaisesta tiimityöstä, lisätä ymmärrystä ja löytää käyttökelpoisia malleja tiimityöhön käytettäväksi. Tutkimuksen aineisto on koottu syksyllä 2023 erään yhtenäiskoulun vaativan monialaisen erityisen tuen luokkien erityiskoulunkäynninohjaajien ja erityisluokanopettajien kirjoitelmista. Kirjoitelmät pohjautuvat tutkimustehtävään liittyviin kysymyksiin. Aineiston analysointiin käytettiin laadullista sisällönanalyysiä.

Tutkimuksen tulosten perusteella tiimin toiminta ja toimintakulttuuri vaikuttaa eniten tiimin tavoitteiden saavuttamiseen. Tämän tutkimuksen mukaan tiimityöntekijät kokivat oppilaan onnistumisen tärkeäksi tavoitteeksi tiimityössä. Lisäksi keskeisiksi tekijöiksi tiimityön onnistumisessa koettiin yhteiset toimintatavat ja yhteistyö työn kehittämisessä. Toimiva kommunikaatio ja vuorovaikutus koettiin olevan merkityksellisiä onnistuneelle tiimityölle. Todettiin myös, että vapaa-aika vaikuttaa työntekijän hyvinvointiin ja parantaa tiimityötä.

Tiimityön haasteeksi koettuja tekijöitä löytyi runsaasti tiimin toiminnasta ja toimintakulttuurista. Toiminnan ja toimintakulttuurin osalta koettiin haasteeksi yhteisten sääntöjen puuttuminen tai niiden noudattamatta jättäminen, kommunikaatiohaasteet ja eriävät mielipiteet. Resurssien puutteesta johtuvista haasteista tuotiin esille haasteet ajan puute, työn aikatauluttamisen vaikeus, haastavat oppilastilanteet ja sijaispula. Myös työroolien asettamat vaatimukset koettiin haasteiksi.

Asiasanat: vaativa monialainen erityinen tuki, tiimityö, kolmiportainen tuki

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
	1.1 Erityisen tuen oppilaita ja opetuksen järjestämistä koskeva lainsäädäntö.....	5
	1.2 Tiimi, tiimityö ja tiimityö kouluissa.....	8
	1.3 Tutkimuskysymykset	12
2	TUTKIMUSMENETELMÄT	13
	2.1 Tutkimuskonteksti ja tutkimukseen osallistujat.....	13
	2.2 Tutkimusaineiston keruu.....	13
	2.3 Aineiston analyysi.....	14
	2.4 Eettiset ratkaisut.....	16
3	TULOKSET	18
	3.1 Tiimityötä edistävät ja kehittävät tekijät.....	18
	3.2 Tiimityön haasteet.....	22
4	POHDINTA	25
	4.1 Vaativan tuen luokan tiimityötä edistäviä ja kehittäviä tekijöitä,.....	25
	4.2 Tiimityölle haasteita aiheuttavat tekijät.....	28
	4.3 Tutkimuksen arviointi.....	29
	4.4 Jatkotutkimusehdotukset.....	30
	LÄHTEET	34
	LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Tiimityöskentely on nykyisin vakiintunut toimintamalli peruskoulun arjessa ja kolmiportaisen tuen järjestämisessä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan perusopetuksen vaativan erityisen tuen erityisluokkien tiimien työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä. Ojala ym. (2015, s. 7) kirjoittavat, että vaativa erityinen tuki -ilmaisu muodostui vaativan erityisen tuen VETURI-hankkeen aikana. He lisäävät, että vaikka vaativa erityinen tuki ei ole virallinen termi, sitä käytetään kasvatusalan puhekielessä. Vaativan tuen oppilaille on mm. vakavia psyykkisiä pulmia, autismin kirjoa, kehitysvamma tai monivammaisuutta (Ojala ym., 2015). Äikäs ja Pesonen (2022) kirjoittavat, että vaativa monialainen tuki -käsite kuvaa vaativa erityinen tuki -käsitettä monipuolisemmin laajaa ja intensiivistä tuen tarvetta. Lisäksi he kirjoittavat, että tuen tarve riippuu ennen kaikkea yksilön tarpeista (Äikäs & Pesonen, 2022). Edellä mainittujen määrittelyjen perusteella käytän tässä tutkimuksessa vaikeimmin vammaisten oppilaiden tuesta nimitystä vaativa monialainen erityinen tuki.

Vaativan monialaisen erityisen tuen luokan henkilöstö koostuu moniammatillisista osaajista. Tavoitteena on hyödyntää henkilöiden osaaminen opetustyössä, jotta oppilas saisi parhaan mahdollisen oppimisen tuen. Vaativan erityisen tuen oppilaat tarvitsevat yksilöllistä tukea. Yleisimmin luokan henkilöstö rakentuu koulunkäynnin ohjaajien ja opettajan/opettajien tiimeistä henkilöstön määrän vaihdellessa oppilaiden tuen tarpeen mukaan. Lisäksi luokassa voivat työskennellä osa-aikaisesti esimerkiksi terapeutit ja S2-opettajat. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia käsityksiä ja kokemuksia tiimityöstä on vaativan monialaisen erityisen tuen luokkien ohjaajien ja opettajien keskuudessa. Erityisesti mielenkiinnon kohteena on tuoda esille rakenteita ja toimintamalleja, jotka vievät tiimin yhteistyötä eteenpäin.

Erityisopetuksen vaativan monialaisen tuen toiminta-alueella on tilaa tutkimukselle, koska vaativan monialaisen oppimisen tuen järjestämistä

koskevaa tutkimustietoa on saatavilla kohtuullisen vähän. Kouluissa tapahtuvaa tiimityöskentelyä koskevaa tutkimusta löytyy jonkin verran, mutta suurin osa tutkimuksesta on suunnattu opettajien ja opetusyhteisöjen yhteistyöhön. Moniammatillisten tiimien työskentelyyn kohdistuvaa tutkimustietoa löytyy kohtuullisen runsaasti, mutta opettajien ja koulunkäynnin ohjaajien muodostamien tiimien työskentelyyn kohdistuvaa tutkimustietoa ei juurikaan ole. Ojala & kumppanit (2015) tuovat esille, että Veturi-hankkeessa ei ole tullut esille peruskoulun/erityisopetuksen tuen oppilaiden opetuksessa selkeitä ja vakiintuneita moniammatillisen yhteistyön malleja. Oman kokemukseni mukaan jokaisessa tiimissä on tiimikohtaiset toimintatavat. Toimintatavat näyttävät vaihtelevan. Tutkimus on tärkeää, jotta voitaisiin vertailla erilaisia toimintatapoja ja löytää parhaat toimintamallit. Vaativan monialaisen tuen luokkien ohjaajien ja opettajien työtä koskevalle tutkimustiedolle olisi tarvetta.

1.1 Erityisen tuen oppilaita ja opetuksen tuen järjestämistä koskeva säätely

Perusopetuslaki säättää Suomessa puitteet opetuksen järjestämiseen. Perusopetuslaissa tuodaan esille, että opetuksen tulee edistää oppilaiden sivistystä ja yhdenvertaisuutta. Lisäksi todetaan, että opetuksen avulla oppilas voi kehittää itseään. Koulutuksen tulisi olla riittävän yhdenvertaista koko maan alueella (Perusopetuslaki 2§). Opetuksen järjestämisessä tulee ottaa huomioon oppilaiden ikä ja edellytykset. Lisäksi opetuksen tulee edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Kaiken perusopetuksen suunnittelun, järjestämisen ja siitä päättämisen ensisijaisena päämääränä on lapsen etu. (Perusopetuslaki 3 a §.)

Perusopetuslaissa säädetään myös yleisestä, tehostetusta ja erityisestä tuesta (kolmiportainen tuki). Oppilaiden oppimisen tuen tarve on yksilöllistä ja oppimisen tuen tarve voi vaihdella hänen eri elämänvaiheidensa aikana. Ojala ym. (2015) kirjoittavat, että perusopetuksen opetussuunnitelmaan (2014, s. 24) on kirjattu, että oppilaalle tulee järjestää opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Tukea tulee

saada heti, kun oppilas sitä tarvitsee. Jotta oppimisen tuki saataisiin oikea-aikaiseksi, sopivaksi ja oikein kohdennetuksi, perusopetuslaki uudistettiin vuonna 2011. Kokko ym. (2013, s. 16) kirjoittavat, että perusopetuksen opetussuunnitelman keskeisimmät käytännön toiminnan muutokset ovat mm. terminologisia. Uusia opetuksen tukea kuvailevia määritelmiä ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tätä kolmiosaista tukijärjestelmää kutsutaan nykyisin kolmiportaiseksi tueksi. Muita opetussuunnitelman uudistukseen liittyviä käsitteitä ovat pedagoginen arviointi ja suunnitelma, varhainen havainnointi ja puuttuminen. Lisäksi uudistetussa opetussuunnitelmassa painotetaan pedagogista ja oppilashuollollista näkökulmaa sekä kolmiportaiseen tukeen liittyvien pedagogisten asiakirjojen laatimisia ja määräaikaistarkistuksia.

Yleinen tuki. Opetushenkilöstö havainnoi oppilaiden koulunkäyntiä ja jokainen oppilas voi saada yleistä tukea koulupäivänsä aikana. Yleiseen tukeen kuuluvat mm. opetushenkilöstön oppilaalle antama tuki, oppimisympäristön muokkaaminen, opetussisältöjen eriyttäminen ja joustavat ryhmittelyt. Perusopetuslaissa (16§) todetaan, että oppilas on oikeutettu tilapäisen tuen tarpeen aikana saamaan tukiopetusta.

Tehostettu tuki. Mikäli yleinen tuki ei kuitenkaan auta oppilasta riittävästi, oppilaalla on oikeus saada koulunkäynnissään tehostettua tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Tehostetun tuen aloittaminen ja toteuttaminen suunnitellaan yhdessä oppilaan ja hänen huoltajiensa ja moniammatillisen oppilashuollon ammattihenkilöstön kanssa.

Erityinen tuki. Mikäli tehostettu tuki ei vastaa oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin haasteisiin, oppilaan on mahdollista saada erityistä tukea. Erityinen tuki voi olla koko- tai osa-aikaista. Perusopetuslain (17§) mukaan ennen oppilaan siirtymistä erityiseen oppimisen tukeen hänen oppimisestaan ja koulunkäynnistään tehdään arvio (pedagoginen selvitys). Pedagoginen selvitys laaditaan yhteistyönä oppilaan, hänen huoltajiensa ja oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Lisäksi erityistä tukea saavalle oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), jota tarkistetaan vähintään kerran lukuvuodessa. Yllä olevat säädökset

määrittävät oppilaan oikeudet saada koulunkäynnissään tukea ja heidän koulutuksensa järjestämisen puitteet.

Vaativa monialainen erityinen tuki. Erityisen tuen marginaalista osa-aluetta kutsutaan vaativaksi monialaiseksi tueksi. Kokko ym. (2013) määrittelevät, että vaativan monialaisen tuen oppilaat tarvitsevat moniammatillista erityistä tukea oppimiseensa ja kuntoutumiseensa. Vaativan monialaisen tuen oppilaille ilmenee vakavia psyykkisiä pulmia, moni- tai vaikeavammaisuutta, kehitysvammaisuutta tai osalla heistä on autismin kirjon diagnoosi. Useimmilla heistä on pidennetty oppivelvollisuus ja osa heistä kuuluu kotiopetuksen piiriin.

Suomalaisessa koulujärjestelmässä inklusiivisen lähikoulun tavoite on saavutettu kohtuullisen hyvin tehostetun ja erityisen tuen alueella. Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014) tuo julkaisussaan kuitenkin esille Kokon ym. (2013, s. 53) tutkimuksen, josta ilmenee, että oppilaat, joilla on autismi- tai kehitysvammadiagnoosi, opiskelivat pääasiassa omissa erityisopetuksen ryhmissään. Sen sijaan oppilaat, joilla oli vakavia psyykkisiä ongelmia, opiskelivat usein niin sanotuissa yleisopetuksen ryhmissä. Erityisopetuksen vaativan monialaisen erityisen tuen opetus järjestetään siis edelleen usein erityisluokissa.

Useilla vaativan tuen oppilaille on pidennetty opetusvelvollisuus. Opetushallituksen (2022) julkaisussa kirjoitetaan, että pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaille on mahdollisuus opiskella toiminta-alueittain järjestettävä opetuksen mukaisesti. Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa oppilas opiskelee yksilöllisesti asetettujen opetustavoitteiden mukaisesti motorisia, kielen ja kommunikaation, sosiaalisia, kognitiivisia ja päivittäisiä taitoja. Toiminta-alueittain opetuksessa keskitytään oppilaan kokonaiskehityksen ja toimintakyvyn tukemiseen. Toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan tavoitteet voivat sisältää myös oppiainetavoitteita ja -sisältöjä. (Opetushallitus, 2022.)

1.2 Tiimi, tiimityö ja tiimityö kouluissa

Tiimi ja tiimityö. Isoherranen (2012, s. 5) toteaa, että työelämä on muuttunut viime aikoina. Hän jatkaa, että tiimipohjaisuus on lisääntynyt organisaatioissa ja niissä tavoitellaan aiempaa matalampaa rakennetta ja korkeampaa toiminnan asiakaslähtöisyyttä. Edellä mainittujen ominaisuuksien avulla tiimien toiminta voi olla joustavaa ja itsenäistä. Itsenäiset tiimit taas voivat arvioida ja kehittää omaa toimintaansa. (Isoherranen 2012.) Aira (2012, s. 78) kirjoittaa, että tiimejä ja niitä koskevia määrittelyjä on tutkittu paljon. Hän jatkaa, että määritelmässä toistuu ajatus tiimin jäsenten yhteisestä tavoitteesta. Lisäksi määritelmässä tulee esille, että tiimin jäsenten tehtävät ovat yleensä riippuvaisia toisistaan ja tehtävien suorittamiseen liitetään usein ajatus yhteisvastuullisuudesta.

Tiimien rakenteet ja mallit vaihtelevat. Tiimi voi esimerkiksi olla lyhyt- tai pitkäkestoinen. Aira (2012) tuo esille, että tiimi voi olla *hajautunut tiimi* (eng. *dispersed team, distributed team*). Hajautuneista tiimeistä voidaan käyttää esimerkiksi nimityksiä *virtuaalitiimi* (eng. *virtual team*) tai *maantieteellisesti hajautunut tiimi* (eng. *geographically distributed team*). Yleisesti voidaan todeta, että uuden tiimin yhteistyön käynnistyminen vie yleensä jonkin aikaa, tapahtuipa yhteinen työ sitten hajautuneesti tai samassa paikassa. Aira (2012) kirjoittaa, että tiimin yhteistyön käynnistymisvaihe voi kestää vuosia. Yhteistyön käynnistymisen hitaus on yhteydessä ydintiimin muodostumiseen eli *tiimiytymiseen*. Yksi syy yhteistyön käynnistämisen hitauteen voi olla yhteisten tavoitteiden löytämisen haasteellisuus. Airan (2012) mukaan tavoitteiden asettaminen vaikuttaa olennaisesti tulevaan toimintaan ja sen tuloksellisuuteen. Edellä mainitun perusteella näyttää siltä, että tiimin tavoitteiden asettaminen kannattaa tehdä huolella ja käyttää siihen tarvittava aika.

Tiimin jäsenten osallistumisen määrä ja taso vaikuttavat tiimin toimivuuteen. Aira (2012, s. 88–89) esittää, että tiimin jäsenten mahdollinen passiivisuus hankaloittaa tiimin vuorovaikutusta, heikentää päätösikykyä ja tiimiryhmän koheesiota. Huusko (2003, s. 41) tuo esille, että tiimityöstä ei säädetä missään laissamme. Hän jatkaa, että kuitenkin tiimin töiden organisointiin vaikuttaa

useiden lakien soveltaminen, silloin kun tiimejä johdetaan ja valvotaan kokonaisuuksina. Aira (2012) toteaa, että tiimeissä on otettu käyttöön vaihtelevia käytänteitä. Vaihtelevat käytännöt ilmenevät esimerkiksi tilanteessa, jossa tiimissä esiintyy jäsenten passiivisuutta. Toisinaan tiimeissä ajatellaan tiimin olevan päätösvaltainen myös tilanteissa, joissa kaikki tiimin jäsenet eivät osallistu. Osassa tiimeistä käytetään apuna vaihtoehtoisia viestintätapoja, jotta kaikki tiimin jäsenet saataisiin mukaan päätöksen laatimiseen. Aira kirjoittaa, että osa tiimeistä on kuitenkin lakannut ”holhoamasta” passiivisia tiimin jäseniä. Koska lainsäädännöllistä rakennetta tiimin toiminnalle Suomessa ei ole, olisi nähdäkseni hyödyllistä, että aloittavan tiimin yhteisesti sovitut toimintatavat kirjataan tarkasti ylös.

Tiimit rakentuvat siis yleensä jonkin työtehtävän ja siihen liittyvään tavoitteen ympärille. Tehtäväpohjainen tiimiytyminen voi olla haasteellista, vaikka kaikki tiimin jäsenet olisivatkin sitoutuneet työtehtäväänsä. Tutkimustiedon pohjalta voidaan yleisesti todeta, että tiimin jäsenten väliset vuorovaikutussuhteet vaikuttavat tiimin toimivuuteen. Huusko (2003, s. 32) tuo esille, että työnantaja joutuu tiimin kokoamisvaiheessa kiinnittämään huomiota siihen, että työntekijät muodostavat toimivan kokonaisuuden. Lisäksi on tärkeää, että tiimin jäsenillä on toisiaan täydentäviä taitoja.

Tiimiytymisen vaiheista on useita selittäviä teorioita. Airan (2012) tutkimuksessa tiimin muodostamisen alkuvaiheessa tiimin jäsenet kuvailivat olevansa innostuneita ja luottavaisia. Alkuvaiheen jälkeen tiimissä alkoi ilmetä ristiriitoja. Osa ristiriidoista johtui siitä, että tiimin jäsen koki, että organisaation etu korostui liikaa tiimin vuorovaikutuksessa. Jäsen koki organisaation edun menevän hänen omien etujensa yli. Aira toteaa, että hänen tutkimuksessaan esille tulleet tiimin kehitysvaiheet vastaavat hyvin klassista Tuckmanin (1965) ja Jensenin (Tuckman & Jensen 1977) esittämää *ryhmien kehitysmallia*. Mallissa selitetään, miksi aloittava tiimi ei yleensä voi suoraan siirtyä tehokkaan toiminnan vaiheeseen. Mallin mukaan *tehokkaan toiminnan vaihetta* (eng. performing) edeltää yleensä *muotoutumisen vaihe* (eng. forming), *kuohuntavaihe* (eng. storming) ja *normien muotoutumisvaihe* (eng. norming). Aira (2012, s. 82)

selittää, että tiimin alkuvaiheen pikaluottamus rapistuu usein kuohuntavaiheessa, sillä tiimin jäsenet voivat epäillä, että joku tiimissä hyötyy yhteistyöstä enemmän kuin he itse. Aira jatkaa, että kuohuntavaihe on myös merkityksellinen vaihe tiimin kehityksessä: usein juuri kuohuntavaiheessa tiimi arvioi ja kehittää omaa toimintaansa. Olisi kuitenkin tärkeää, että tiimi pääsisi kuohuntavaiheen mahdollisimman tehokkaasti ohi ja tiimi palaisi takaisin työskentelyyn. Mikäli asiat sitten etenevät suotuisasti, tiimi saavuttaa normien muodostamisen vaiheen ja voi luoda oman toimintakulttuurinsa.

Työelämässä puhutaan usein itseohjautuvasta tiimistä. Käytännön kokemuksen perusteella väitän, että itseohjautuva tiimi kuulostaa ihanteelliselta tiimimallilta, mutta sen rakentaminen ja ylläpitäminen ei ole mutkatonta. Aira (2012) toteaa, että tiimeissä on johtaja. Yleisesti voidaan todeta, että tiimien johtajia nimitetään eri organisaatioissa eri nimikkein. Tiimin johtajat voivat olla esimerkiksi tiimin vetäjiä tai vastuuhenkilöitä. Aira (2012, s. 104) huomauttaa, että yleensä tiimin johtaja ei ole kenenkään tiimissä olevan henkilön esimies. Tiimin johtajalla on kuitenkin paljon vastuuta. Airan tutkimuksessa tulee esille, että tiimin jäsenet odottavat, että tiimin johtaja mm. linjaa tiimin toimintaa, rakentaa luottamusta, auttaa, ohjaa, opastaa, pitää kiinni periaatteista ja pitää tiimin jäsenet tyytyväisinä. Aira kuvailee, että hänen tutkimuksessansa tiimin johtajat tasapainoilevat tiimin jäsenten erilaisten odotusten ristiaallokossa: tiimin jäsenet vaikuttavat kaipaavan ”vahvaa johtamista”, itsenäisyyttä omaan työhön ja oman asiantuntijakokemuksen arvostamista. Edellä mainitun perusteella voidaan arvioida, että tiimin johtajan työ on haasteellista. Aira (2012) toteaa, että vuorovaikutuksella on suuri merkitys tiimityön onnistumiselle ja tiimin johtaja voi omalla esimerkillään vaikuttaa tiimin vuorovaikutuksen aktiivisuuteen olemalla itse säännöllisesti yhteydessä tiimin jäseniin.

Tiimityö kouluissa. Tikkanen (2020, s. 24) kirjoittaa Boothin ja Ainscowin (2002) tutkimukseen viitaten, että koulun kehittäminen on jatkuva prosessi: oppilaita ohjataan opiskelemaan yhteistoiminnallisesti ja koulun henkilökuntaa ohjataan työskentelemään yhdessä. Tästä on kyse inklusiivisessa koulussa. Tiimi on henkilöstöryhmä, jolla on tietty tehtävä tai tunnistettava tavoite

saavutettavanaan. Koululuokan tiimin päätehtävä on oppilaan edusta huolehtiminen. Tiimityö tapahtuu pääosin kasvokkain samoissa tiloissa eikä luokan tiimi kohtaa hajautetun tiimityön viestintä- ja vuorovaikutushaasteita. Raappana (2018, s. 11-12) kirjoittaa aiempaan tutkimukseen viitaten, että tiimityön ajatellaan sitouttavan työntekijää työhönsä, lisäävän työviihtyvyyttä, säästävän resursseja ja mahdollistavan yksilötyötä tehokkaamman ja laadukkaamman työn. Lisäksi hän tuo esille viitaten edelleen aiempaan tutkimustietoon, että tiimin ryhmätyöllä pyritään madaltamaan organisaatioiden hierarkiarakenteita ja hajauttamaan vastuuta. Raappana toteaa, että ryhmäviestinnän tutkimuskirjallisuudessa ryhmä ja tiimi nähdään lähikäsitteinä, mutta näiden määritelmien käyttö vaihtelee. Tiimi nähdään usein ryhmän alakäsitteenä. Tiimi nähdään useimmiten tehtäväkeskeisenä pienryhmänä. Lopuksi Raappana tiivistää: käytän käsitettä tiimi kuvaamaan laajasti kaikkia sellaisia työelämän ryhmittymiä, jotka itse määrittävät olevansa tiimi tai jotka on nimetty tiimiksi ulkopuolelta. (Raappana 2018, s. 12.) Horila (2015, s. 1) määrittelee tiimin olevan yksi yhteisöllisyyden muoto työelämässä. Yleisesti on todettua, että tarvitsemme yhteisöllisyyttä nykyisessä alati muuttuvassa ja nopeatahtisessa työelämässä niin koulutoimessa kuin muissakin työpaikoissa.

1.3 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämä tutkimus käsittelee vaativan monialaisen erityisen tuen luokan koulunkäynninohjaajien ja opettajan/opettajien käsityksiä tiimityön onnistumisista ja haasteista. Tutkimuksen tehtävä on hyvin käytännönläheinen: Tavoitteena on saada tietoa, lisätä ymmärrystä ja löytää käyttökelpoisia malleja tiimityöhön käytettäväksi.

Tutkimuskysymykset ovat

- 1. Millaisia haasteita vaativan monialaisen tuen ohjaajat ja opettajat kokevat luokkansa tiimityössä?*
- 2. Mitkä tekijät edistävät ja kehittävät tiimityötä vaativan monialaisen tuen luokassa?*

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Tutkimuskonteksti ja tutkimukseen osallistujat

Tutkimus toteutetaan eräällä eteläsuomalaisella yhtenäiskoululla syksyllä 2023. Tutkimukseen kutsutaan osallistumaan yhden perusopetuksen koulun koulunkäynninavustajia ja opettajia, jotka työskentelevät vaativan erityisen tuen opetuksen luokissa. Tutkimukseen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja tutkimukseen osallistuvan omaan kiinnostukseen. Tutkittaville tiedotetaan, että osallistuminen tutkimukseen on samalla suostumus tutkimukseen. Koulun rehtorilta pyydetään lupa tutkimuksen toteuttamiseen ja lisäksi tutkimuslupahakemus ja -suunnitelma toimitetaan tiedoksi kyseisen kunnan tutkimuslupa-asiantuntijalle. Tutkija saa koululta tutkimusta vapaaehtoisesti avustavan henkilön. Aluksi tutkija tiedottaa tutkimuksen kohderyhmälle omasta tutkimuksestaan. Työyksikössä on yhteensä 19 kohderyhmään kuuluvaa työntekijää.

2.2 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimukseen osallistuvat saivat tutkimustiedotteen ja tutkimuskysymykset kirjekuoressa. Tutkimustiedotteita ja -kysymyskaavakkeita oli tarjolla 25 kappaletta. Kirjekuoret olivat saatavilla tutkimuksessa avustavan henkilön huoneessa ja tutkimusvastaukset palautettiin hänen huoneeseensa sijoitettuun suljettuun palautuslaatikkoon. Vastaajat voivat noutaa ja palauttaa kirjekuoret itse valitsemanaan aikana ja näin pystyttiin takaamaan vastaajien anonyymiys. Tutkimukseen osallistuva vastasi kyselykaavakkeen kysymyksiin vapaamuotoisin kirjoitelmin. Vastaukset oli mahdollista kirjoittaa käsin tai halutessaan koneella ja tulostaa paperiversio vastauksista. Vastaukset kerättiin täysin anonyymisti eikä niihin pyydetty mitään tietoja, mistä vastaajan olisi voinut tunnistaa. Kirjoitelmien keräämisaika oli viikko. Kirjoitelmat eroteltiin toisistaan numerokoodein.

Tutkija litteroi käsin kirjoitetut vastaukset Word-tiedostoiksi ja sen jälkeen käsin kirjoitetut kirjoitelmat tuhottiin, jotta ei olisi mitään tunnistettavuutta siitä, kuka kirjoitelmat on kirjoittanut. Aineistoa pääsi lukemaan vain tutkija ja hän säilytti litteroitua aineistoa kahden lukon takana. Aineisto tuhotaan myöhemmin, kun tutkimus on valmis. Tutkimus pyritään saamaan valmiiksi marraskuuhun 2023 mennessä. Tutkimukseen osallistuville tiedotettiin, että tutkimuksesta ei oleteta aiheutuvan tutkimukseen osallistuvalla mitään riskejä, haittoja tai epämukavuuksia. Lisäksi todettiin, että tutkimus on yksittäistutkimus, eikä tutkimukseen osallistuvalla tule myöhemmin lisäsitoumuksia.

Vastausajan päätyttyä kirjoitelmia saatiin kokoon 9 kappaletta. Litteroitua aineistoa kertyi 8 sivua (riviväli 1,5, fonttikoko 12, marginaalit 2,5).

2.3 Aineiston analyysi

Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus ja metodina käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Lähestymistapa on hermeneuttinen eli pyritään ymmärtämään tutkimuksen kohteeseen liittyviä ilmiöitä, aineiston tekstiä ja ihmisten toimintaa (Hirsjärvi ym., s. 2009, s. 166). Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 33) kirjoittavat, että kun ihmistä tutkivassa tieteessä käytetään ymmärtämistä metodina, pyritään ikään kuin eläytymään tutkimuskohteisiin liittyvään ilmapiiriin, tunteisiin, ajatuksiin ja motiiveihin. Kirjoittajat toteavat, että tavallisessa kielenkäytössä ei tehdä suurta eroa ymmärtämisen ja selittämisen välille: ymmärtämiseen liittyy psykologinen vivahdus ja intentionaalisuus (aikomuksellisuus). Tutkimuksessa pyritään ymmärtämisen lisäksi myös selittämään tutkimustuloksiin liittyviä ilmiöitä. Tutkimuksen tulokinnassa käytetään induktiivista otetta ja pyritään luomaan yksittäisestä tiedosta laajempaa yleistä käsitystä.

Tutkimuksen analysoinnissa on noudatettu Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 123) esittämää aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisen mallia, joka esitellään seuraavaksi.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen:

1. Aineiston aukikirjoitus sana sanalta
2. Aineiston lukeminen ja sisältöön perehtyminen
3. Pelkistettyjen ilmaisujen etsiminen ja alleviivaaminen
4. Pelkistettyjen ilmausten listaaminen
5. Samanlaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista
6. Pelkistettyjen ilmaisujen ryhmittely ja alaluokkien muodostaminen
7. Alaluokkien yhdistäminen ja niistä yläluokkien muodostaminen
8. Yläluokkien yhdistäminen pääluokiksi ja kokoavan käsitteen muodostaminen

(Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 123)

Tutkimuksessa edettiin Tuomen ja Sarajärven sisällönanalyysin ohjeiden mukaisesti vaihe vaiheelta. Aluksi aineisto aukikirjoitettiin sana sanalta. Kerätty aineisto litteroitiin koneella kirjoittamalla Word-tiedostoksi ja sen jälkeen vastaukset koodattiin numerotunnuksin. Aineistosta poistettiin harkinnanvaraisesti yksittäisiä puhe- tai murrekielisiä sanoja, jotta tutkittavan ilmaisua ei olisi mahdollista tunnistaa. Tämän jälkeen perehdyttiin huolellisesti aineistoon. Huolellisen perehtymisen jälkeen pelkistettiin saatua aineistoa ja jätettiin jäljelle vain tutkimustehtävälle merkityksellinen sisältö. Merkityksellisestä sisällöstä etsittiin ilmauksia, jotka sopivat tutkimuskysymyksiin.

Aukikirjoitetusta aineistosta etsittiin samaa tarkoittavia ilmaisuja ja alleviivattiin ne samanvärisillä kynillä. Vastauksia tarkastellessa tuli esille, että kirjoitelmia ohjaavien kysymysten 1, 3 ja 4 vastauksissa löytyy yhteneväisyyksiä ja toistuvia samoja ilmaisuja. Yhteneväisyydet ilmenivät useina samankaltaisina vastauksina ja yhdistävänä tekijänä oli esimerkiksi se, että niissä kerrottiin seikkoja, jotka edistävät ja kehittävät tiimityötä. Kysymysten 1, 3 ja 4 alkuperäisilmaisut tiivistettiin pelkistetyiksi ilmaisuiksi yhtenä kokonaisuutena. Kirjoitelmia ohjaavat apukysymykset olivat seuraavat:

1. *Teet tiimityötä vaativan monialaisen erityisen tuen luokassa. Kerro vapaamuotoisesti millaisia onnistumisia olet kokenut tiimityössäsi? Voit tarkastella onnistumisia ajatellen omaa työtäsi tai/sekä koko tiimin työtä.*
2. *Millaisia haasteita olet havainnut vaativan monialaisen erityisen luokan tiimityössä?*
3. *Mitkä asiat auttavat selviytymään arjen haasteissa?*
4. *Miten muuten tiimiä/tiimityötä voisi kehittää: Millainen on unelmatiiimisi?*

Pelkistetyt ilmaukset, jotka liittyivät tiimin edistymiseen ja kehittymiseen yhdisteltiin ja ryhmiteltiin alaluokiksi. Osa pelkistetyistä ilmauksista sisälsivät monitahoisesti tietoa ja kyseiset ilmaukset voivat esiintyä kahdessa eri alaluokassa. Alaluokat, joissa on samansuuntaista tai samaan ryhmään soveltuvaa sisältöä, yhdistettiin yläluokiksi, joista on mahdollista muodostaa kokoava käsite.

2.4 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksessa noudatettiin hyvän tieteellisen käytännön mukaisia työhjeita. Tutkija noudatti tiedeyhteisön yleisesti hyväksi tunnustamia toimintatapoja: huolellista, rehellistä ja tarkkaa työskentelyä tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten arvioinnissa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkimukseen osallistuvia kunnioitetaan ja on ensiarvoisen tärkeää, että tutkimuksen osallistujan ja tutkijan välille syntyi luottamus. Luottamusta rakennettiin perusteellisen tiedottamisen avulla. Tutkimusta varten anottiin tutkimuslupa tutkittavien työorganisaatiolta. Tämä tutkimuksen aineisto koottiin anonymisti ja luvan tutkimukselle antoi koulun rehtori. Luvan saamisen jälkeen tutkimukseen osallistuville tiedotettiin tutkimustehtävästä ja -tavoitteesta. Tutkimukseen osallistuvalla kerrottiin, että tutkimukseen osallistuminen on samalla suostumus tutkimukseen.

Tutkittavan anonymiteettiin kiinnitettiin erityistä huomiota. Tutkimusaineistoon ei kerätty tutkimukseen osallistujasta mitään tunnistettavia henkilötietoja kuten esimerkiksi ammattia, ikää, sukupuolta, työpaikan sijaintia tai muita erityisiä henkilötietoryhmiä. Lisäksi tutkimukseen osallistuvan oikeudet, asema, osuus tekijyydestä, velvollisuudet ja vastuut sekä tutkimustulosten omistajuutta ja aineistojen säilyttämistä koskevat kysymykset esiteltiin kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla (TENK 2012).

Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistuva sai tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta (TENK 2019).

3 TULOKSET

3.1 Tiimityötä edistävät ja kehittävät tekijät

Seuraavaksi esitellään taulukko aineiston pelkistettyjen ilmausten alaluokista ja niistä tiivistetyistä yläluokista (Taulukko 1). Yläluokkia muodostui kaksi: *tiimin toiminta ja toimintakulttuuri* ja *vapaa-ajan merkitys hyvinvoinnille*

Taulukko 1

Mitkä tekijät edistävät ja kehittävät tiimityötä?

Alaluokat	Yläluokat
Yhteinen päämäärä	
Yhteistyö, yhteiset yhteisöllisyys	toimintatavat,
Työn kehittäminen	
Kommunikaatio ja vuorovaikutus	
Auttaminen	Tiimin toiminta ja toimintakulttuuri
Huumori	
Tasa-arvo ja toisen kunnioittaminen	
Kutsumustyö	
Turvallisuus	
Tuki	
Työroolit	
Lepo, riittävä vapaa-aika	
Perhe ja ystävät	Vapaa-ajan merkitys hyvinvoinnille
Työkavereihin tutustuminen vapaa-ajalla	

Luokittelun jälkeen tutkimustehtävän: *Mitkä tekijät edistävät kehittävät tiimityötä?* (Taulukko1) alaluokista muodostuu ryhmä ilmaisuja, jotka tutkija luokittelee kuuluvaksi yläluokkaan *Tiimin toiminta tai toimintakulttuuri*. Suurin osa näistä ilmaisuista liittyy niihin tekijöihin, jotka ohjaavat työntekijän päivittäistä työtä.

Tutkimuksen perusteella *yhteinen päämäärä* koettiin (15 kpl) tärkeimmäksi tekijäksi tiimityön onnistumisessa. Keskeisimmäksi päämääräksi osoittautui se, että oppilas onnistuu (10kpl). Tämän tutkimuksen mukaan oppilaan onnistumisen havaitseminen on vahva eteenpäin vievä voima ja lähtökohta tiimityössä. Oppilaan onnistumiseen ja kehittymiseen liittyviä pelkistettyjä ilmaisuja olivat mm.

- ihana huomata lasten pienet onnistumiset (T1, T2, T3, T6, T8)
- tiimini on kaikkina vuosina koostunut hyvistä ammattilaisista ja meillä on ollut aina ollut sama tavoite: miten toimia oppilaan parhaaksi (T4)
- ...nähdä mistä ollaan lähdetty haastavan oppilaan kanssa ja missä ollaan (T5)
- samaan tavoitteeseen pyrkivät työkaverit (T4, T8,
- pedagoginen näkemys on yhtenevä (T8)
- meillä on kaikilla sama päämäärä: miten toimia oppilaiden parhaaksi (T4, T7)
- yhteiset toimintatavat (T1)

Runsaasti mainintoja tuli myös alaluokkaan *Yhteistyö, yhteiset toimintatavat ja yhteisöllisyys* (8 kpl) Yhteistyöhön, yhteisiin toimintatapoihin ja yhteisöllisyyteen liittyviä tekijöitä kuvattiin mm. seuraavin sanoin:

- yhteen hiiheen puhaltaminen vaikeinakin päivinä (T1, T4, T8)
- yhteiset toimintatavat ja selkeä struktuuri (T8, T1)
- kehumme toisiamme, yhteiset kahvihetket (T7, T5)
- kun koko luokalla on hauskaa palkintojuhlissa(T2)
- ohjaajien kanssa teemme yhteistyötä koko ajan ja vaihdetaan kuulumisia (T6)
- yhteishenki, luottamusta tiimin kesken(T7)
- tiimityötä auttaa samat työkaverit, joiden kanssa on työskennellyt aiemminkin (T7)

Työn kehittämisen merkitys (8kpl) tuli myös voimakkaasti esille. Työn kehittämiseen liittyviä ilmaisuja olivat mm.:

- mukava ideoida yhdessä, miten jossain tilanteessa päästäisiin eteenpäin(T1)
- loistavat kollegat, joilta opin aina uutta (T4)
- viikkopalaverien tapaamiset auttavat muodostamaan hyvän tiimin (T9)
- vaihdetaan kuulumisia ja opitaan uusia keinoja tilanteiden hallitsemiseen (T6)
- keksiä luovia ratkaisuja haastavissa tilanteissa(T3)
- ohjaajat tuovat rohkeasti esiin huomioitaan oppilaista ja ehdotuksiaan arjen sujuvoittamiseksi (T4)

Kommunikaatio ja vuorovaikutus (7kpl) on tärkeä alaluokka tiimin toiminnassa. Alkuperäisilmaisussa tuotiin esille, että ”Puhumalla on aina tiimissämme selvitty ja suunnattu eteenpäin”. Yleisesti on tunnettua, että sanat auttavat yhteistyötä: aineistossa löytyy kaunis tiivistetty alkuperäisilmaisu ”Sanotaan kiitos ja tarvittaessa anteeksi”(T3). Muita kommunikaatioon liittyviä huomioita olivat esimerkiksi seuraavat:

- mielestäni on tärkeää kuunnella kaikkien mielipiteitä sekä tuoda esiin myös omia näkemyksiä, tässä olen onnistunut hyvin (T3)
- arvostava kommunikointi (T3)
- avoimuus haastavissakin tilanteissa (T3)
- kaikki ongelmat ratkaistava pian, parasta on keskustella esihenkilön kanssa(T9)

Tiimin toimintaan ja toimintakulttuuriin liittyvään alaluokkaan *Auttaminen (6kpl)* tuli useita vastauksia. Kuvailtiin, että unelmatimissä olisi ”eri ikäisiä, taustaisia, sukupuolisia ja koulutuksen tai riittävän maalaisjärjen omaavia henkilöitä, jotka kohtelisivat kaikkia tiimiläisiä tasapuolisesti ja arvostavasti, hoitaisivat oman osuutensa ja auttaisivat tarvittaessa muita”(T3). Auttamisesta kirjoitetaan mm.

- työkaverin apu ja tuki (T5, T6, T8, T9)
- tiimiläiset voivat auttaa, koska jokaisella on oma vahvuutensa (T9)
- työyhteisössä on ”luottotyyppi”, jolle voi puhua vaikeissa tilanteissa (T3)

Huumorin (T1, T3, T7) koettiin myös joskus auttavan tiimityötä. Lisäksi mainittiin ”iloinen tunnelma ja flow” (T8).

Lisäksi *tasa-arvo ja toisen kunnioittaminen* tuotiin esille useissa kirjoituksissa. Muistutettiin, että on tärkeää, että tiimissä ”annetaan vastuuta kaikille” (A1) ja että on ”reilu työnjako”(T8).

- koen, että olen arvostettu työkaveri ja toivon välittäväni saman tunteen jokaiselle tiimiläisellemme (T4)
- reilu työnjako. arvostava kommunikointi (T3)
- ei puututa toisen persoonaan/ominaisuuksiin, joihin ei voi vaikuttaa, ei puhuta

- kenestäkään pahaa selän takana (T3)
- annetaan vastuuta kaikille, huomioidaan vahvuudet (T1)
- unelmatimissä on eri ikäisiä, taustaisia, sukupuolisia ja koulutuksen ja riittävän maalaisjärjen omaava henkilöstö (T3)

Lisäksi osa työntekijöistä koki työnsä kutsumustyön kaltaisena: ”Tehdä työtä sydämellä ja hyväksyä oppilaat”(T5) Kuvattiin työntekijöiden vastuullista ja sitoutunutta asennetta työhön: ”rankkaankin työhön omistautuminen”(T7).

Turvallisuus (3kpl). Oppimisympäristön turvallisuus sai myös mainintoja. Turvallisuutta käsiteltiin sekä turvallisen ilmapiirin että fyysisen turvallisuuden kautta. Fyysistä turvallisuutta koskevat maininnat tulevat esille myöhemmin *Tiimityön haasteet* -tuloksissa. Onnistuneesta luokan tiimityöstä kerrottiin, että ”oppilaat uskaltavat näyttää tunteitaan turvallisessa ilmapiirissä ”(T2). Lisäksi ilmaistiin, että tiimin jäsenten välinen luottamus luo turvallisuutta.

Tuki (3kpl). Tukea tiimiläiset kirjoittivat saavansa toisilta tiimiläisiltä, esihenkilöltä ja työnohjauksesta. Työkaverien tarjoaman tuen koettiin edistävän tiimityötä useissa vastauksissa. Työstä mainittiin, että työ on välillä ”rankkaakin” ja työntekijät kokivat saavansa apua arjen haasteisiin ”työnohjauksesta, kollegan tai esimiehen antamasta kannustuksesta ja kiitoksesta”(T3).

Tutkimusaineistossa tuodaan useassa vastauksessa myös esille *Vapaa-ajan merkitys hyvinvoinnille (5kpl, T7, T3,)* ja tästä muodostuu toinen tiimityön edistymiseen ja kehittymiseen liittyvä yläluokka. Tämä yläluokka on merkityksellinen, sillä riittävällä vapaa-ajalla ja unella, mielekkäällä vapaa-ajan toiminnalla, perheellä ja ystävillä on todennäköisesti vaikutus tiimityöntekijän hyvinvointiin ja sitä kautta myös tiimityöhön. Tiimityötä edistävänä asiana on tuotu myös se, että tutustuu vähän työkavereihin myös työajan ulkopuolella.

3.2 Tiimityön haasteet

Seuraavaksi tarkastellaan tutkimustehtävää: *Millaisia haasteita olet havainnut tiimityössä?* (Taulukko 2). Haasteet jaetaan kolmeen eri yläluokkaan: *Tiimin toiminta ja toimintakulttuuri, Resurssit ja Työroolit.*

Taulukko 2

Millaisia haasteita olet havainnut tiimityössä?

Alaluokat	Yläluokat
Yhteisten sääntöjen puuttuminen tai niiden noudattamatta jättäminen Eriävät mielipiteet Kommunikaatiohaasteet	Tiimin toiminta ja toimintakulttuuri
Aikaresurssi ja aikataulut Henkilöstövaje, sijaispula Haastavat oppilastilanteet	Resurssit
Opettajan rooli ja siihen liittyvät ristiriidat Pedagogiset näkemykset eroavat avustavan henkilökunnan ja opettajan välillä.	Työroolit

Tiimin toiminta ja toimintakulttuuri -yläluokkaan liitettiin alaluokat *Yhteisten sääntöjen puuttuminen tai niiden noudattamatta jättäminen (7kpl)*, *Eriävät mielipiteet (4kpl)*, *Kommunikaatiohaasteet (3kpl)*.

Resurssi-yläluokkaan luokiteltiin alaluokat *Aikaresurssi ja aikataulut (6kpl)* ja *Henkilöstövaje, sijaispula (5kpl)*. *Haastavat oppilastilanteet ja turvallisuus(4kpl)* liitettiin myös resursseihin sillä perusteella, että henkilöstövaje voi vaikuttaa oppilastilanteiden hallintaan ja yleiseen turvallisuuteen.

Työroolit -yläluokkaan alaluokiksi tulivat Opettajan rooli ja siihen liittyvät ristiriidat ja Pedagogiset näkökulmat eroavat avustavan henkilökunnan ja opettajan välillä

Tiimin toimintaan ja toimintakulttuuriin liittyvät haasteet. Tiimityön toimintaan ja toimintakulttuuriin liittyvissä haasteissa eniten tuli vastauksia, joissa kerrottiin *Yhteisten sääntöjen puuttumisesta tai sääntöjen noudattamatta jättämisestä*. Tuotiin esille, että yhteisten sääntöjen noudattamatta jättäminen näyttäytyy lapsille ristiriitaisena tilanteena. Todettiin, että ristiriitaisuus ja epäjohtonmukaisuus vaikuttavat oppilaisiin esimerkiksi siten, että oppilaat voivat esimerkiksi ryhtyä valikoimaan itselleen mieluisesti toimivia aikuisia.

- työntekijät eivät pidä sovituista toimintatavoista kiinni ja opetustavoitteiden saavuttaminen hidastuu (T3, T7)
- tiimissä eriäviä mielipiteitä ja siksi vaikeaa päättää, mikä on lapselle paras (T9)
- isona haasteena on epäjohtonmukaisuus, jolloin tilanteet näyttäytyvät lapsille ristiriitaisina-heijastuu aikuisen auktoriteettiin(T2)
- jos tiimissä on ongelmia, sillä on myös vaikutus lapsiin-emme saavuta sataprosenttista työpanosta (T9)

Seuraavaksi eniten kirjoituksia tuli alaluokkaan *Aikaresurssi ja aikataulut*. Huolen aihe ajan puutteesta näyttäytyi suurena. Aiheesta oli kirjoitettu esimerkiksi seuraavasti:

- ryhmäytyminen kestää kauan (T3, T7)
- uusien sijaisten ohjeistaminen täytyisi hoitaa, vaikka on kiire (T6)
- riittävästi aikaa tiimin tavoitteiden, vahvuuksien ja kehittämisalueiden (T3) kehittämiseen
- aikaa suunnittelulle, yhteiselle ideoinnille sekä oppilaiden tavoitteiden pohdinnalle (T8)
- aikaa työn tauottamiseen (T9)
- henkilökunnan aika ei riitä koko koulupäiväksi oppilaille(T4)
- opettajalle aikaa oppimisvälineiden esille ottamiseen (T4)

Henkilöstövaje ja sijaispula koettiin myös haasteeksi useissa vastauksissa. Sijaispula on valtakunnallinen tämän ajan haaste ja vaikuttaa vahvasti vaativan tuen kouluarkeen.

- työntekijöitä riittävästi haasteisiin nähden (T4)

- jos paikalla on sijaisia, heille ei voi antaa haasteellisimpia oppilaita(T7)
- sijaispula (T8)
- vaativan tuen oppilaat tarvitsevat tutut, turvalliset ja koulutetut aikuiset koulupäiväänsä(T4)

Lisäksi *Eriävät mielipiteet aikuisten kesken, kommunikaatiohaasteet Haastavat oppilastilanteet ja Turvallisuus ja Opettajan rooliin liittyvät huolenaiheet* tulivat esille tiimin haasteina.

Pohdittiin tiimin jäsenten eriäviä mielipiteitä ja todettiin, että ” on vaikea päättää, mikä on parasta lapselle, jos tiiminjäsenten mielipiteet ovat eriäviä”(T9).

Kommunikaatiohaasteista kirjoitettiin, että ”ei kuunnella toista”(T1) ja että ”väsyneenä loukkaannutaan helpommin”(T4).

Fyysinen turvallisuus tuli esille pohdinnoissa, jotka käsittelivät oppilaiden haastavaa käytöstä. Ryhmäkoonpanot vaihtelevat vaativan tuen luokassa ja koettiin työhaasteena ”tilanne, missä oppilas on raivona, kun olemme kävelemässä yksin/yhdessä”(T6).

Kolmanneksi yläluokaksi muodostuu Työroolit. Vastauksissa tuotiin esille opettajan työn haaste olla sekä vastuussa oppilaan oppimistavoitteiden etenemisestä että työtiimin kehityksestä. Toisaalta kuvailtiin tiimityön haasteeksi tilanne, jossa ohjaavalla ja opettavalla työntekijällä on eriävä pedagoginen näkemys. Yleisesti voidaan todeta, että edellä mainittujen haasteiden kokonaispaketti on kriisiytyessään raskas. On tärkeää, että näistä haasteista ehditään pitää kaikkia osapuolia arvostavia keskusteluja ja pyrkiä ennalta ehkäisemään tai ratkaisemaan ristiriidat.

Tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että haasteiden osalta työntekijät voivat itse vaikuttaa Tiimin toimintaan ja toimintakulttuuriin ja jonkin verran Työrooleihin. Sen sijaan Resursseihin kuten aika- ja henkilöstöresurssiin työntekijät eivät voi juurikaan vaikuttaa.

4 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoite on tarkastella perusopetuksen vaativan monialaisen tuen erityisluokkien tiimien työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä. Vaativan tuen luokkien toimintaan kuuluu työntekijöitä koulunkäynninohjaajien ja opettajien lisäksi monilta eri ammattialoilta (mm. terapeutit, oppilashuoltoryhmä, oppilaan hoitotaho), mutta tutkimus rajataan tarkastelemaan erityiskoulunkäynninohjaajien ja erityisluokanopettajien tiimityötä, koska he toteuttavat opetuksen. Tutkimuksen päätehtävänä oli löytää seikkoja, jotka edistävät ja kehittävät tiimityötä. Toisena tehtävänä oli tuoda esille seikkoja, jotka tuovat haastetta tiimityölle. Lisäksi mielenkiinnon kohteena oli tuoda esille rakenteita ja toimintamalleja, jotka vievät tiimin yhteistyötä eteenpäin.

Moniammatillisten tiimien työskentelyyn kohdistuvaa tutkimusta on saatavilla, mutta koulunkäynninohjaajien ja opettajien muodostamien tiimien työskentelyyn kohdistuvaa tutkimustietoa ei juurikaan ole. Tästä syystä on haasteellista verrata tämän tutkimuksen tuloksia aiempaan tutkimukseen.

4.1 Vaativan tuen luokan tiimityötä edistäviä ja kehittäviä tekijöitä

Tutkimuksen vastausten mukaan tiimin oma *toiminta ja toimintakulttuuri* vaikuttavat vahvasti tiimityön onnistumiseen. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että tiimin jäsenillä on mahdollisuus vaikuttaa tiimin toiminnan ja toimintakulttuurin rakentumiseen ja sitä kautta edistää ja kehittää tiimin työskentelyä. Eniten vastauksia tuli kohtaan *Yhteinen päämäärä*. Suurin osa yhteistä päämäärää käsittelevistä kirjoituksista koskivat oppilaan onnistumista. Tutkimuksessa tuli esille, että työntekijät peilasivat tiimityössä onnistumistaan vahvasti oppilaan onnistumisen kautta. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan arvioida, että oppilaan tavoitteen toteutumisessa saavutetut edistymiset tuottavat onnistumisen kokemuksia sekä oppilaalle että tiimille. Tutkijan

käsityksen mukaan onnistumisen kokemukset vahvistavat tiimin toimintaa ja luovat pohjaa toiminnan edelleen kehittämiseksi.

Yhteistyöllä, yhteisillä toimintatavoilla, yhteisöllisyydellä ja yhteisellä päämäärällä koettiin olevan vahva merkitys tiimityön onnistumiselle. Huusko (2003, s. 32) kirjoittaa, että työnantaja joutuu tiimin kokoamisvaiheessa kiinnittämään huomiota siihen, että työntekijät muodostavat toimivan kokonaisuuden. Toimivasta kokonaisuudesta huolimatta tiimiytymiseen tarvitaan aikaa, jotta yhteistyö, yhteiset toimintatavat ja yhteinen päämäärä voidaan rakentaa. Aira (2012) tuo esille tutkimuksessaan, että tiimin kehitysvaiheet ilmenevät klassisena ryhmän kehityksen mallina: muotoutumisen vaihe, kuohuntavaihe, normien muotoutumisvaihe ja viimeisenä tehokkaan toiminnan vaihe. Tutkimustulokset vastasivat tältä osin edellä mainitussa kirjallisuudessa esitettyjä näkökantoja. Lisätukea äskeiselle antaa tutkimusvastaus, jossa todetaan, että *tiimityötä auttaa työskentelyssä samoina pysyneet työkaverit(T7)*. Samoina pysyneiden tiimityöntekijöiden kanssa on mahdollisesti saavutettu jo tehokkaan työskentelyn vaihe. Tutkijana voin oman työkokemukseni perusteella todeta, että pitkäkestoiset opetus- ja kasvatussuhteet auttavat yleensä oppilaan oppimistavoitteiden saavuttamisessa.

Tutkimusten tulosten mukaan jäsenten välisellä kommunikaatiolla ja vuorovaikutuksella on tärkeä merkitys. Kirjoitettiin, että unelmatiimin toimintatapoihin kuuluu *avoin ja arvostava kohtaaminen ja kommunikointi (T3)* Kaukoma (2022) esittää, että toiminta-alueittain opetus hakee voimansa moniammatillisesta yhteistyöstä, mutta voi myös ajautua moniammatilliseen yksinäisyyteen. Hän jatkaa, että moniammatillinen yksinäisyys ilmenee tilanteissa, joissa on tiedonkulku- ja suunnitteluongelmia, arjen havaintoja ei jaeta yhteisesti ja toimintasuunnitelmat eivät ole yhteisiä. Horila (2015) kirjoittaa, että tiimin vuorovaikutusosaaminen voidaan nähdä olevan yksilötason ja ryhmätason muodostama resurssi, jota tulisi tutkia laajemmin erilaisissa tiimikonteksteissa.

Päivittäisen työn kehittäminen ja ideointi koettiin myös merkitykselliseksi. Yleisesti voidaan todeta, että työn yhdessä suunnittelu lisää sitoutumista työn

tekemiseen. Isoherranen (2012) selittää, että itsenäinen tiimi kehittää ja arvioi omaa toimintaansa. Kaukoma (2022) muistuttaa, että ammatillinen kasvu on henkilöstölle välttämättömyys toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa. Tutkimuksessa useissa vastauksissa mainitaan *huumori, työn tekeminen sydämellä (kutsumustyö), tasa-arvo ja kunnioittaminen. Auttaminen, turvallisuus ja tuki* ovat myös keskeisesti aineistossa esillä. Edellä mainittuja arvoja, asenteita ja sisältöjä jokainen tiimiläinen voi tuoda halutessaan mukanaan tiimityöhön.

Kaiken kaikkiaan tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että tiimin onnistumisen edellytykset pääosin löytyvät työntekijöiden vastausten mukaan tiimin ”sisältä” sen toiminnasta ja toimintakulttuurista. Tiimin työntekijät voivat siis itse vaikuttaa tältä osin tiimin edistymiseen ja kehittymiseen. Tiimityöntekijöiden on hyvä tietää ja tunnistaa tiimin työskentelyyn vaikuttavat tekijät ja tiiminkehityksen vaiheet, jotta he pystyisivät ymmärtämään tiimityön luonteen kulloisenkin tilanteen.

Lisäksi tuotiin esille *vapaa-ajan merkitys hyvinvoinnille* sekä tiimityön onnistumiselle (riittävä lepo, perhe, ystävät ja harrastukset).

Esille tuotiin myös tiimin *roolijakojen selkeyden merkityksellisyys*. Lång & ym. (VIP, 2022, s. 11) määrittelevät, että oppilaan opettaminen ja koulupäivä on opettajan vastuulla. Yleensä luokassa työskentelee opettajan lisäksi koulunkäynninohjaajia. Koska jokaisella oppilaalla on yksilöllinen opetussuunnitelma, opetuskin voi tapahtua yksilöllisesti tai pienissä ryhmissä. Välillä oppilas voi työskennellä koko luokan kanssa, toisinaan taas pienemmissä ryhmissä tai kahdestaan ohjaajan tai opettajan kanssa. Vaihtelevista opetusryhmistä huolimatta vastuu opetuksesta ja sen suunnittelusta on opettajalla. Tutkijan oman työkokemuksen perusteella voi todeta, että toisinaan ohjaaja joutuu kuitenkin toteuttamaan oppilaan ohjausta varsin itsenäisesti. Tältä osin vaativan tuen luokan ohjaajan työ eroaa oppiaineittain opiskelevien oppilaiden ohjauksesta, jossa ohjaaja useimmiten toimii koko luokan kanssa.

4.2 Tiimityölle haasteita aiheuttavat tekijät

Tutkimuksessa jaetaan haasteet kolmeen pääluokkaan: *tiimin toiminta ja toimintakulttuuriin liittyvät haasteet*, *resursseihin liittyvät haasteet* ja *rooleihin liittyvät haasteet*. Kuten edellä on todettu, tiimityöntekijät voivat itse vaikuttaa oman tiiminsä toimintaan ja toimintakulttuuriin. Lisäksi on tärkeää, että jokainen on selvillä omasta työroolistaan. Sen sijaan resurssit kuten henkilöstö-, aika-, tila- tai toimintavälineresurssi määrittyvät Perusopetuslain, ym. säädösten ja työnantajan kautta eikä tiimityöntekijöillä ole paljoakaan mahdollisuutta vaikuttaa niihin.

Huomionarvoista on se, että aineistossa ei ollut yhtään vastausta, missä olisi maininta tila- tai toimintavälineresurssista. Varovasti arvioiden voidaan tämän tutkimuksen perusteella tulkita, että tila ja tavarat eivät ole tiimityön onnistumiselle niin tärkeitä kuin esimerkiksi henkilöstö- ja aikaresurssi. Jos henkilöstöresurssi on hyvä, myös aikaresurssi paranee ja on tilaa enemmän keskustelutauoille. Aira (2012, s. 80) kirjoittaa, että tavoitteiden asettaminen vaikuttaa olennaisesti tiimin tulevaan toimintaan ja sen tuloksellisuuteen. Tavoitteiden laatimiseen tarvitaan keskusteluaikaa. Erityisesti keskusteluaikaa tarvitsee tiimi, joka on *muotoutumisvaiheessa*. Toisaalta on mahdollista, että tiimit tarvitsevat yhtä lailla keskusteluaikaa kaikissa muissakin tiimin kehitysvaiheissa: *normien muotoutumisen ja tehokkaan työskentelyn vaiheessa* työn kehittämiseen ja *kuohuntavaiheessa* ristiriitojen selvittelyyn.

Ajan puute ja aikatauluttamisen vaikeus tulivat tutkimuksessani tiimin haasteet -osiossa voimakkaasti esille. Koulunkäynninohjaajan ja opettajan tiivis ja saumaton yhteistyö on tärkeää mm. oppilaan arvioinnissa. Rämä (2022, s. 5) kuvailee, että oppilaan arviointi perustuu päivittäisiin havaintoihin oppilaan toiminnasta ja tehdyistä havainnoista käytyihin keskusteluihin. Lisäksi hän tuo esille, että opettaja arviointejaan tehdessään tukeutuu usein koulunkäynninohjaajien tekemiin havaintoihin ja kirjauksiin. Pirttimaa, Takala ja Törmänen (2009) kirjoittavat tutkimuksessaan, että opettajat kokevat ongelmana pääasiassa konsultaatiota ja yhteistyötä haittaavan ajanpuutteen,

epäselvät työroolit ja liiallisen työkuorman. Tiimi tarvitsee keskusteluaikaa mm. oppilaiden tavoitteista ja niiden toteutumisen havainnoinnista keskustelemiseen.

Esille tuli myös opettajan roolin haasteellisuus luokan pedagogiikan vastuuhenkilönä ja tiiminvetäjänä. Tutkimuksen aineistossa tuodaan esille, että opettajalla on vastuu sekä oppilaan HOJKsin tavoitteiden toteutumisesta että tiimin toiminnan vetämisestä. Lisäksi ehdotetaan, että *vaativan erityisen tuen opettajille tulisi ehdottomasti kuulua tiiminvetäjän koulutus (T4)*. Tutkijan oman työkokemuksen perusteella arvioin, että yksilöllisten oppimistavoitteiden ja joustavien opetusryhmittelyjen takia koulunkäynninohjaajille siirtyy usein suuri vastuu oppilaan ohjauksesta ja hyvinvoinnista. Yksilöllisten oppimisjärjestelyiden takia opettaja ei ole välttämättä samassa luokkatilassa kuin oppilas ja ohjaaja.

Tutkimuksessa esitettiin myös huoli haastavista oppilastilanteista ja turvallisuuden järjestämisen haasteista. Tutkimustulosten mukaan turvallisuushaasteet korostuivat pienryhmätilanteissa. Varpainen (2022) tuo esille vaativan tuen luokan henkilöstön osaavuuden. Hän kirjoittaa, että vaativan tuen oppilaiden opetus ja ohjaaminen edellyttää vahvaa pedagogista osaamista ja ymmärrystä ja taitoa tehdä arjen työssä joustavia opetusratkaisuja. Yleisesti voidaan sanoa, että haastavissa opetustilanteissa tarvitaan nopeita ja joustavia ratkaisuja. Nopeat ja joustavat opetusratkaisut tulisi pystyä tekemään luokan yhteneväisen pedagogisen näkemyksen pohjalta. Tutkimuksessa koettiin haasteena tilanne, jossa ohjaajalla ja opettajalla on erilainen pedagoginen näkemys. Kaiken opetustoiminnan tulisi pohjautua yhdessä sovittuihin menetelmiin ja tavoitteisiin ja olisi tärkeää, että yhteinen näkemys rakentuisi.

4.3 Tutkimuksen arviointi

Tutkimusaineisto sisältää monipuolista pohdintaa ja ammatillista tietoa, ja tutkijana koen olevani etuoikeutettu saadessani analysoitavaksi tämän aineiston. Kuitenkin aineisto on suppea (9 vastausta) ja koottu yhdestä oppilaitoksesta, ja tämä heikentää tutkimustulosten siirrettävyyttä.

Tutkimuksessa kunnioitetaan tutkimukseen osallistujien anonymiteettia. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa on tarkkaan pohdittu, kuinka on mahdollista saada tutkimusaineisto koottua anonyymisti. Tutkimuksessa ei kerätty mitään tunnistettavia henkilötietoja. Tutkimuksen tulokset on analysoitu ja raportoitu hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Tutkija on laatinut tutkimuksen tutkimuskysymykset sekä kerännyt ja litteroinut aineiston itse. Näin tehden tutkija tuntee oman tutkimuksensa rakenteen ja aineiston ja edellä mainitut seikat kohottavat tutkimuksen luotettavuutta.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara kirjoittavat (2009, s. 309) että tutkimusteksti on aina tutkijan oma tulkinta tietyistä aineistosta ja tietyistä lähteistä. Lisäksi he jatkavat, että tutkijan edellytetään noudattavan työskentelyssään sekä menetelmällistä että kielellistä objektiivisuutta. Tässä tutkimuksessa tutkija pyrkii suhtautumaan objektiivisesti tutkimuksen aineistoon ja sen analyysiin.

Tutkimuksen pätevyydellä arvioidaan tutkimusmenetelmän ja mittarin soveltuvuutta tutkimukseen (Hirsjärvi ym., 2009). Tutkija arvioi, että laadullinen aineistolähtöinen sisällönanalyysi oli tarkoituksenmukainen menetelmä tähän tutkimukseen. Lisäksi Hirsjärvi ja kumppanit (2009) kirjoittavat, että tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta kohentaa tutkimuksen luotettavuutta. Tutkija on pyrkinyt kuvaamaan tutkimuksessa tarkasti, kuinka aineisto kerättiin ja analysointiin.

4.4 Jatkotutkimusehdotukset

Alasuutari (2011, s. 200) kirjoittaa, että tutkimuksessa voidaan ottaa huomioon periaatteessa mahdolliset puuttuvat tekijät ja tarkastella myös niitä löydettyjen tapausten rinnalla. Seuraavaksi tarkastellaan, mitä tämän tutkimuksen aineistosta ei löytynyt. Äikäs ja Pesonen (2022) esittävät mallin, jossa kuvaillaan perusopetuksen oppilasta vaativan monialaisen tuen keskiössä. Tutkijat kirjoittavat, että lapsi/nuori on vaativan tuen keskiössä ja häntä ympäröivällä lähikehällä ovat huoltajat ja sijaishuoltajat. Lähikehään kiinnittyy vahvasti oppilas- ja opiskelija -huoltoryhmä, koulu ja terveydenhuolto (mm. perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoidto, kehitysvammahuolto,

sosiaalitoimi, kuntoutus, terapiat ja lastensuojelu). Kaikki edellä mainitut sektorit vaikuttavat/voivat vaikuttaa oppilaan laadukkaaseen perusopetuksen toteutumiseen. Kirjoittajan tutkimuksen vastauksissa huoltajat, sijaishuoltajat, oppilashuoltoryhmä tai oppilaan terveydenhuollon sektori eivät tulleet esille tiimin toimintaan liittyvissä tekijöissä. Arvioisin, että lisätutkimuksen aiheena voisi olla se, kuinka huoltajat ja sijaishuoltajat saataisiin tiiviimmin yhteistyöhön vaativan tuen tiimin toimintaan. Oppilashuoltoryhmän ja oppilaan terveydenhuollon merkitys on myös suuri oppilaan hyvinvoinnille ja oppilaan hyvinvointi taas heijastuu koululuokan toimintaan. Tutkijan oman työkokemuksen pohjalta voi todeta, että oppilaan huoltajiin yhteydenpito on tiivistä, mutta esimerkiksi yhteydenpito oppilaan hoitotahon kanssa on harvinaista.

Toinen asia, joka herätti huomiota, oli se, että Oppilaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS mainittiin vain kerran vastauksissa. HOJKSissa määritellään kuitenkin oppilaan opiskelun tavoitteet ja tiimin toiminta ja toimintakulttuuri vaikuttaa tavoitteiden saavuttamiseen ja päinvastoin. Lång ym. (2022, s. 12) muistuttavat, että vaikka opettaja on oppimistavoitteiden asettamisen ammattilainen, huoltajat ovat lapsensa parhaita asiantuntijoita. Lisäksi todetaan, että HOJKSiin kirjattavat tavoitteet laaditaan yhteistyössä, jossa on mukana huoltajat ja lapsen kanssa koulussa työskentelevä henkilökunta. Ohjaajat kuuluvat kiinteästi koulussa lapsen kanssa työskenteleviin aikuisiin ja siksi olisi tärkeää, että yhteinen pohdinta mahdollista ja riittävää. Opettajan vastuulla on kuitenkin päättää, mitkä tavoitteet lopulta kirjataan HOJKSiin. HOJKSien merkitys ja sisältö suhteessa tiimin toimintaan, voisi olla mahdollinen lisätutkimusaihe.

Kolmas tutkimusaihe voisi olla se, kuinka ratkaista ristiriitatilanteet, joissa ei selvitä keskustelemalla. Mitkä toimintamallit auttavat tiimiä silloin jatkamaan eteenpäin? Millainen on tiimin reagointikyky ja herkkyys reagoida muuttuviin tilanteisiin? Lisäksi olisi hyödyllistä pohtia, kuinka ristiriitatilanteiden purku toteutetaan. Rönkkö, Jussila, Pirrtimaa ja Kontu (2022, s. 147) painottavat, että kun jokaisessa opetushetkessä on meneillään useita tavoitteita, sisältöjä ja

toimintatapoja, on tärkeää, että kaikki ryhmän työntekijät ovat tietoisia siitä, kuinka ryhmän toiminnassa edetään.

Neljäs lisätutkimuksen aihe voisi olla vaativan tuen monialaisen tiimin roolien tarkastelu. Vaativan tuen luokan ohjaajien ja opettajien työ vaatii muuttuviin tilanteisiin sopeutumista. Vaativan tuen luokassa opiskellaan pääsääntöisesti toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen mukaisesti. Rönkkö ym. (2022, s. 146) toteavat, että toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen toteuttamiseksi ei ole olemassa laajoja opettajan oppaita tai materiaalipankkeja. Tutkijan omasta kokemuksesta voin todeta, että opettaja joutuu keräämään ja luomaan opetuksen sisältöä jokaiselle oppilaalle yksilöllisesti. Kuten aiemmin tämän tutkimuksen tuloksissa tuli esille, että opettaja voi kokea haasteena kaksoisroolinsa: oppilaan HOJKS-tavoitteiden toteuttamisen vastuun ja tiimin vetäjän vastuun. Kaukomaa (2022) toteaa, että toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa onnistunutta kokonaisuutta ei kuitenkaan mitata yksilösuorituksena. Hän jatkaa kuvailemalla ammatillisen tiimin toimintaa: kun kaikki tiimin jäsenet ymmärtävät, miksi juuri heidän osaamisensa palvelee kokonaisuutta, on heidän helpompaa jakaa yhteinen ymmärrys siitä, miten tiimin tulisi toimia yhteiseen tavoitteeseen päästäkseen. (Kaukomaa, 2022, s. 229–231.) Tiivistettynä voidaan ilmeisesti yleisesti todeta, että sekä ohjaajan että opettajan työ vaativan tuen luokassa on tasapainottelua ja vaatii joustavuutta. Jos kuitenkin yhteistyö rooleineen onnistuu, on työssä mahdollista saavuttaa tuloksia.

Kaiken kaikkiaan pro gradu -tutkielman laajuiseen tutkimukseen on vaikea saada koskemaan laajempaa joukkoa tiimejä. Vaativan monialaisen tuen oppilaiden opetus on yksilöllistä ja tiimien toiminta rakentuu näiden yksilöllisten tavoitteiden toteuttamiseen. Tiimien rakenteet ja toimintatavat vaihtelevat ja on haasteellista yhden suppean tutkimuksen avulla selvittää riittävässä määrin hyviä ja käyttökelpoisia toimintamalleja yleisten toimintamallien luomiseksi. Opetushallituksen selonteon (2022) mukaan Suomessa oli 2100 toiminta-alueittain opiskelevaa oppilasta. Olisi siten mahdollista ja hyödyllistä kohdistaa lisätutkimusta laajemmin eri koulutuksen

järjestäjien yksiköissä toimiviin tiimeihin ja siten saada siirrettävämpää tutkimustietoa.

LÄHTEET

- Aira, A. (2012). *Toimiva yhteistyö; Työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto].
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0* (4. uudistettu painos). Vastapaino.
- Hakala, J. T. & Leivo, M. (2015). *Inklusioideologian ja koulutuspolitiikan jännitteitä 2000-luvun suomalaisessa peruskoulussa*. *Kasvatus & Aika*, 9 (4), 8–23.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. & Sinivuori, E. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uudistettu painos). Tammi.
- Horila, T. (2015). Tiimi vuorovaikutusosaajana. Teoksessa M. Virkajärvi (toim.), *Työelämän tutkimuspäivät 2014: Työn monet muodot*. (16–30) Työelämän tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto.
- Huusko, L. (2003). *Sopiva tiimi*. [väitöskirja, Joensuun yliopisto].
- Isoherranen, K. (2012). *Uhka vai mahdollisuus - moniammatillista yhteistyötä kehittämässä*. [väitöskirja, Helsingin yliopisto]
- Kaukomaa, K-M. (2022). Moniammatillinen yhteistyö opetuksen tukena. Teoksessa A. Äikäs & I. Rämä (toim.) *Toiminta-alueittain järjestettävä opetus* (s. 228–247). PS-kustannus.
- Kokko, T., Pesonen, H., Polet, J., Kontu, E., Ojala, T. & Pirttimaa, R. (2013). *Erytyinen tuki perusopetuksen oppilaille, joilla tuen tarpeen taustalla on vakavia psyykkisiä ongelmia, kehitysvamma- tai autismin kirjon diagnoosi: VETURI-hankkeen kartoitus*. Helsingin yliopisto ja Jyväskylän yliopisto.
- Laki perusopetuslain muuttamisesta, 642/2010 § 16: Tukiopetus ja osa-aikainen opetus.
<https://www.finlex.fi/laki/alkup/2010/20100642#Pidm45053758561024>
- Laki perusopetuslain muuttamisesta, 642/2010 § 16a: Tehostettu tuki.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100642#Pidm45053758561024>
- Laki perusopetuslain muuttamisesta, 642/2010 § 17: Erytyinen tuki.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100642#Pidm45053758694688>

- Laki perusopetuslain muuttamisesta, 642/2010 § 17a: Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100642#Pidm450537571524> 64
- Lång, P., Koivula, P., Rämä, I., Rätty, L., Mannerkoski, M., Äikäs, A., Mäki, M., Tarvonen, V. & Heiskala, H. (2022). Opetushallitus (2022). *Opin ja osaan*. Haettu 7.11.2023 osoitteesta <https://vip-verkosto.fi/tuore-opasjulkaisu-opin-ja-osaan-toiminta-alueittain-jarjestettava-opetus-perusopetuksessa/>
- Ojala, T., Rätty, L., Kokko, T., Pesonen, H., Polet, J., Kontu, E. & Pirttimaa, R. (2015). *Erityinen tuki. Erityisen tuen toteuttaminen sairaalayksiköiden, valtion koulukotien sekä kuntayhtymien ja yksityisten ostamien laitosten ja erityiskoulujen opetusryhmissä. VETURI-hankkeen kartoitus 2*. Helsingin yliopisto ja Jyväskylän yliopisto. Haettu 7.11.2023 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201510283525>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014). *Oppimisen ja hyvinvoinnin tuki. Selvitys kolmiportaisen tuen toimeenpanosta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:2. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75235>
- Opetushallitus (2011). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset ja täydennykset 2010*. Määräykset ja ohjeet 2011:20.
- Opetushallitus (2012). *Oppilas- ja opiskelijahuollon opas*.
- Opetushallitus (2014). *Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014). Oppimisen ja hyvinvoinnin tuki. Selvitys kolmiportaisen tuen toimeenpanosta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:2. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-254-8>
- Opetushallitus (2022). *Toiminta-alueittain järjestettävä opetus*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/toiminta-alueittain-jarjestettava-opetus>
- Opetushallitus (2022). *Opin ja osaan*. <https://vip-verkosto.fi/tuore-opasjulkaisu-opin-ja-osaan-toiminta-alueittain-jarjestettava-opetus-perusopetuksessa/>
- Perusopetuslaki. 1998. L628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1998/19980628>

- Pirttimaa, R., Rätty, L., Kokko, T. & Kontu, E. (2015). Vaikeimmin kehitysvammaisten lasten opetus ennen ja nyt. Teoksessa M. Jahnukainen, E. Kontu, H. Thuneberg & M.-P. Vainikainen (toim.) *Erytyisopetuksesta oppimisen ja koulunkäynnin tukeen*. (s. 179–200). Suomen kasvatustieteellinen seura Fera.
- Raappana, M. (2018). *Onnistuminen työelämän tiimeissä*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto].
- Rämä, I. (2021). *Oppimisen edistymisen seuraaminen ja arviointi toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston selvitys*. 2021:1. Opetushallitus.
- Rönkkö, E., Jussila, T., Pirttimaa, R. & Kontu, E. (2022). Toiminta-alueittaisen opetuksen suunnittelu ja toteutus. Teoksessa A. Äikäs & I. Rämä (toim.) *Toiminta-alueittain järjestettävä opetus*. (s. 136–152). PS-kustannus.
- Takala, M., Pirttimaa, R. & Törmänen, M. (2009). *Inclusive special education: the role of special education teachers in Finland*. *British Journal of Special Education* 36 (3), (s.162).
- TENK (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3 (2019). www.tenk.fi.
- Tikkanen, A. (2020). *“Luokassa rauha ja kaikilla hyvä tahto!”: Yläkoulun luokanohjaaja inklusiivisessa koulussa: moninainen toimija oppilaiden, huoltajien ja koulun henkilökunnan välimaastossa*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-81167>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uudistettu laitos). Tammi.
- Varpainen, S. (2022). Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen monet mahdollisuudet. *e-Erika*, 1, 17–21.
- Äikäs, A. & Pesonen, H. (2022). *Vaativa erityinen tuki perusopetuksessa: Käsitteen tarkastelua design-tutkimuksen avulla. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 32(2), 67-85.

LIITTEET

Liite 1. Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

1. Tutkimuksen nimi: Vaativan monialaisen erityisen tuen luokan tiimityö. Onnistumisten ja haasteiden tarkastelua.

Sinua pyydetään osallistumaan tutkimukseen *Vaativan monialaisen erityisen tuen luokan tiimityö. Onnistumisten ja haasteiden tarkastelua.*

Sinua pyydetään tutkimukseen siksi, että työskentelet vaativan monialaisen erityisen tuen luokan tiimissä ja siten sovellut tutkimukseen. Tutkimusaineisto kerätään vapaamuotoisina kirjoitelmina, jotka pohjautuvat apukysymyksiin. Tutkimukseen toivotaan mukaan 8 henkilöä, jotka työskentelevät vaativan erityisen tuen luokassa ohjaajina/opettajina.

Tämä tutkimus käsittelee vaativan monialaisen erityisen tuen luokan koulunkäynninohjaajien ja opettajan/opettajien käsityksiä tiimityön onnistumisista ja haasteista. Tutkimuksen tehtävä on hyvin käytännönläheinen: Tavoitteena on saada tietoa, lisätä ymmärrystä ja löytää käyttökelpoisia malleja tiimityöhön käytettäväksi. Tutkimus kuuluu maisteriopintojeni pro gradu - tutkielmaani Jyväskylän yliopistossa. Ohjaajani on Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan yliopistonlehtori Raija Pirrtimaa. Tämä on yksittäinen tutkimus.

Jos haluat osallistua, se että vastaat kyselyyn, on osoitus suostumuksen antamisesta tutkimuksen osallistumiseen. Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä sinun tarvitse vastata siihen, vaikka olet saanut tutkimustiedotteen ja siihen liittyvän aineiston.

EETTISET RATKAISUT

Tutkimuksessa noudatetaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisia työohjeita. Tutkija noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja: rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten arvioinnissa (Tuomi & Sarajarvi 2018). Tutkimukseen osallistuvia kunnioitetaan ja on ensiarvoisen tärkeää, että tutkimuksen osallistujan ja tutkijan välille syntyy luottamus. Luottamusta rakennetaan perusteellisen tiedottamisen avulla. Tutkimusta varten anotaan tutkimuslupa tutkittavien työorganisaatiolta. Luvan saamisen jälkeen tutkimukseen osallistuville tiedotetaan tutkimustehtävästä ja -tavoitteesta. Tutkimukseen osallistuva osoittaa suostumuksensa tutkimukseen vastaamalla tutkimuskysymyksiin.

Tutkittavan anonymiteettiin kiinnitetään erityistä huomiota. Tutkimusaineistoon ei kerätä tutkimukseen osallistujasta mitään tunnistettavia henkilötietoja kuten esimerkiksi ammattia, ikää, sukupuolta, työpaikan sijaintia tai muita erityisiä henkilötietoryhmiä.

Lisäksi tutkimukseen osallistuvan asema, oikeudet, osuus tekijyydestä, vastuut ja velvollisuudet sekä tutkimustulosten omistajuutta ja aineistojen säilyttämistä koskevat kysymykset määritellään ja kirjataan kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla (TENK 2012).

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistuvan on oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta (TENK 2019).

TUTKIMUKSEN KULKU

Tutkimus toteutetaan .....koululla. Tutkimuslupa on hyväksytetty ..... tutkimuslupa-asiantuntijayksikössä, mutta lopullisen luvan antaa ..... koulun rehtori. Koulun .... on luvannut, että hän voi olla avustava henkilö tutkimuksessa ja että kyselyyn liittyvät kaavakkeet voivat olla saatavilla hänen työhuoneessaan.

Kaavakkeissa on tiedote tutkimuksesta ja kysymyksiä, joihin tutkimukseen osallistuva voi vastata vapaamuotoisin kirjoitelmin. Vastaukset kerätään täysin anonyymisti, eikä kaavakkeisiin tarvitse merkitä mitään tietoa, mistä vastaajan voisi tunnistaa (esimerkiksi ammattia, ikää, sukupuolta, työpaikan sijaintia tai muita erityisiä henkilötietoryhmiä). Kirjoitelmat voi palauttaa palautelaatikkoon, joka sijaitsee tutkimusta avustavan henkilön huoneessa. Kirjoitelmien arvioitu keräämisaika on noin viikko. Kirjoitelmat erotellaan toisistaan numerokoodein.

Tutkimukseen osallistujat voivat kirjoittaa kirjoitelmat käsin ja tutkija kirjoittaa aineiston myöhemmin koneella. Käsin kirjoitetut kirjoitelmat tuhotaan, jotta ei olisi mitään tunnistettavuutta siitä, kuka kirjoitelmat on kirjoittanut. Tutkija säilyttää aineistoa kahden lukon takana ja aineisto tuhotaan, kun tutkimus on valmis. Tutkimus pyritään saamaan valmiiksi marraskuu 2023 mennessä. Tästä tutkimuksesta ei oleteta aiheutuvan tutkimukseen osallistuvalla mitään riskejä, haittoja tai epämukavuuksia. Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

TUTKIMUKSESTA MAHDOLLISESTI AIHEUTUVAT HYÖDYT

Vaativan monialaisen erityisen tuen luokan henkilöstö koostuu moniammatillisista osaajista, joilla on yhteinen tavoite. Tavoitteena on hyödyntää henkilöiden osaaminen opetustyössä, jotta oppilas saisi parhaan mahdollisen oppimisen tuen. Vaativan erityisen tuen oppilaat tarvitsevat yksilöllistä tukea ja yhdessä luokassa työskentelee useita henkilöitä. Yleisimmin työyhteisö rakentuu koulunkäynnin ohjaajien ja opettajan/opettajien tiimeistä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia käsityksiä ja kokemuksia tiimityöstä on vaativan monialaisen erityisen tuen luokkien ohjaajien ja opettajien keskuudessa. Erityisesti mielenkiinnon kohteena on tuoda esille rakenteita ja toimintamalleja, jotka vievät tiimin yhteistyötä eteenpäin.

Erityisopetuksen vaativan monialaisen tuen toiminta-alueella on tilaa tutkimukselle, koska vaativan monialaisen oppimisen tuen järjestämistä

koskevaa tutkimustietoa on saatavilla kohtuullisen vähän. Opettajien ja koulunkäynnin ohjaajien muodostamien tiimien työskentelyyn kohdistuvaa tutkimustietoa ei juurikaan ole. Ojala & kumppanit (2015, s. 26) toteavat, että peruskoulun/erityisopetuksen tuen oppilaiden kohdalla selkeitä ja vakiintuneita moniammatillisen yhteistyön malleja ei ainakaan Veturi-hankkeen mukaan ole havaittavissa (Ojala & ym. 2015, s. 26). Oman kokemukseni mukaan jokaisessa tiimissä on tiimikohtaiset toimintatavat. Toimintatavat näyttävät vaihtelevan. Tutkimus olisi tärkeää, jotta voitaisiin vertailla erilaisia toimintatapoja ja löytää parhaat toimintamallit. Vaativan monialaisen tuen luokkien ohjaajien ja opettajien työtä koskevalle tutkimustiedolle olisi tarvetta.

TUTKIMUSTULOKSISTA TIEDOTTAMINEN JA TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimus julkaistaan Jyväskylän yliopistossa pro gradu -tutkielmana. Haluan vielä painottaa, että tutkimustuloksissa ei tuoda esille tietoa, joista vastaajat voisi tunnistaa.

TUTKIJAN YHTEYSTIEDOT

Opiskelija Hilkka Turja Jyväskylän yliopisto

Ohjaava lehtori Jyväskylän yliopistonlehtori Raija Pirttimaa

Liite 2. Tiedonkeruulomake

Tämä tutkimus käsittelee vaativan monialaisen erityisen tuen luokan koulunkäynninohjaajien ja opettajan/opettajien käsityksiä tiimityön onnistumisista ja haasteista. Tutkimuksen tehtävä on hyvin käytännönläheinen: Tavoitteena on saada tietoa, lisätä ymmärrystä ja löytää käyttökelpoisia malleja tiimityöhön käytettäväksi.

Voit vastata alla oleviin kysymyksiin käsin kirjoittaen tai halutessasi koneella kirjoittaen ja palauttamalla tulosteena. Mikäli vastaustila ei riitä, voit jatkaa vastaamista paperin kääntöpuolelle. Toivoisin vastaukset noin viikon kuluessa, perjantai 22.9. mennessä. Kiitos etukäteen.

Tutkimuskysymykset:

1. Teet tiimityötä vaativan monialaisen erityisen tuen luokassa. Kerro vapaamuotoisesti millaisia onnistumisia olet kokenut tiimityössäsi? Voit tarkastella onnistumisia ajatellen omaa työtäsi tai/sekä koko tiimin työtä.
2. Millaisia haasteita olet havainnut vaativan monialaisen erityisen luokan tiimityössä?
3. Mitkä asiat auttavat selviytymään arjen haasteissa?
4. Miten muuten tiimiä/tiimityötä voisi kehittää: mikä olisi unelmatiiimisi?